ՀԵԹԱՆՈՍ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ
ԵՒ
ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՆԱԽԱՊԱՇԱՐՈՒՄՆԵՐ

1. ՀՈԳԵԿԱՆ ԿՈՒՐՈՒԹԻՒՆ ՊԱՏՃԱՌՈՂ
2. “ԵԹԷ ԴՈՒՆ ՄԱՅՐ ԸԼԼԱՅԻՐ”
3. ԱՌԱՍՊԵԼՆԵՐԷՆ ԴԷՊԻ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ
4. ԿՈ՞Յ, ԹԷ ՓՈՐՁԱՌԱԿԱՆ ՀԱՒԱՏՔ
5. ԽԱՉԱԿԻՐԸ
6. ՄԱՐԴԵՂԱՑԵԱԼ ՈՐԴԻՆ
7. ՂԱԶԱՐՈՍԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՀՈԳԵԿԱՆ ԿՈՒՐՈՒԹԻՒՆ ՊԱՏՃԱՌՈՂ ԽԱԽԱՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆԸ

Յիսուս՝ մարդկութեան հոգին, Իր Հոգիին մէջ փոխադրելով, կենդանի հաղորդութեամբ առաջնորդեց մարդ արարածը դէպի հոգեկան լուսաւորութիւն: Յիսուս մարդկային ըմբռնումին մէջ զԱստուած մարդացուց՝ սիրելի՛ դարձուց որպէս Հա՛յր Երկնաւորը: Յիսուսի լուսեղէն Ջեռոբերը բժշկեցին մարմնաւոր կոյրերը, բայց եսամոլ ու նախապաշարեալ կոյրերը (Փարիսեցիներ) շարունակեցին իրենց խաւարամիտ կեանքերը: Մուրացիկ և տգէտ կարծուած կոյրերը դարձան աստուածատես և աստուածաբարբառ, իսկ մտաւորական կարծուած բանգէտները մնացին կոյր, նախապաշարեալ և ատելավառ:

Մեբենական աշխարհահայեացք ունեցողներուն համար, հաւատքը զառանցանք է, իսկ հաւատաւորի մը համար՝ կեանք է, զօրութիւն և փրկութիւն: Նիւթապաշտական և կոյր հոգեւորականութիւնը, թշնամական դիրք բռնած են Քրիստոնէութեան դէմ: Այնպէս ինչպէս հողը հերկուելու կը կարօտի, նոյնպէս ալ հոգին կարիքը ունի նոր տեսիլք հորիզոններու: Արագութեան և եսակեդրոն աշխարհահայեացքով դարու մը մէջ կ՛ապրին մարդիկ այսօր:

Մարդու հոգեկան աշխարհին մէջ կան ապրումներ և ըմբռնումներ որոնք մեր հինգ զգայարանքներով հասկնալի չեն, ներհայեցողական և հոգետեսական կարողութեամբ ըմբռելի են միայն: Մովսէսական աւանդութեան խորագէտ Նիկոդեմոս երբ հարցազրոյց ունեցաւ Յիսուս Մարգարէին հետ, չհասկցաւ Անոր երկնաւոր պատուէրները, որովհետեւ իր միտքը գոց էր նո՛ր հորիզոններ տեսնելու: Ան վերադարձաւ տուն շփոթած, տարտամած սակայն կենդանարար մտածումներով:

Ամբողջ հին աշխարհը երկունքի մէջ էր և անոր ծնունդը Քրիստոնէութիւնն էր: Գեղեցիկ է արտաքին աշխարհը, բայց ո՛չ պակաս գեղեցիկ է մեր ներքի՛ն աշխարհը որ պէտք է լուսաւորուի իմացական արեգակով՝ Քրիստոսով: Տագնապեալ աշխարհը կը որոնէ և կը պայքարի գտնելու համար նոր արդար և խաղաղ իրաւակարգ: Քաղաքակրթութեան նպատակը ըլլալու է ճշմարտութեան, բարութեան և գեղեցկութեան նոր աշխարհ մը ստեղծել բնութեան մէջ: Աշխարհ պէտք չունի դիւանագիտական և նենգաւոր լեզուներու, մարդկութեան կարիքը սրբութեան, սիրոյ և հաւատքի՛ լեզուն է, որովհետեւ լեզուն բանալին է Աստուծոյ հետ խօսելու՝ աղօթելու: Եթէ Աստուած չ՛երեւիր մեզի, չի խօսիր մեզի հետ, պատճառն այն է՝ որ արատաւորած ենք այն Սրբ. Տաճարը, ուր միայն կ՛ուզէ բնակիլ Աստուած: Մեր հոգեւոր կեանքին կեդրոնը մեր ներսն է, մեր սրտին խորերը, որուն գաղտնիքները սակայն Աստուած շատ լաւ գիտէ:

Ներքին աշխարհ մը կայ մարդուն ներսը, որ ուղեղը չէ, որ միտքը չէ, այլ հոգեբանական, զգացողական և բնախօսական կեանք մը կ՛ապրի մարդուն ներսիդին: Զայն միայն կը զգանք, կ՛ըմբռնենք, սակայն մեր մարդկային գործարաններով չենք կրնար լրիւ արտայայտել: Ի՞նչ է

այն ներքին պայքարը զգացումին և մտածումին, մարմնին և հոգիին, միջեւ: Այդ ներքինը, բո՛ւն մարդն է, Աստուծոյ պատկերով դրոշմուածը, զոր հոգի՛ կամ անձնաւորութիւն կը կոչենք, և որուն բնակարանը կը նկատենք սիրտը:

Նարեկացին, աշխարհը վերափոխելու տառապանքով կը խռովի, որովհետեւ Քրիստոնեայ աշխարհի ընդհանուր կենցաղին մէջ իշխողը տակաւին հեթանոսութիւնն է՝ քրիստոնէական դիմակի ներքեւ:

Եկեղեցին դարձած է աշխարհահայեաց: Աստուած մեզ հրաւիրած չէ դիւրին գործի, այլ հաւատացեալը կանչուած է դառնալ կենդանի՛ մարտիրոս իր ժամանակով ու ծառայութեամբ:

«Աշխարհի վրայ յաղթանակ տանողը մեր հաւատքն է»

կ՛ըսէ առաքեալը: Այս անարդար աշխարհի կարգ ու կանոնի, քօղարկուած կեղծիքին ու կեղծաւոր մարդոց դէմ քրիստոնեան կ՛ընդվզի կը վշտանայ ու մի միայն իր անձը կրնայ մատուցանել որպէս զոհ:

Յիսուս Ի՛նք եւս արտայայտուած է Մարկոս աւետարանագրի գրիչով.

«Յիսուս, ցասումով լեցուած, նայելով անոնց և տրտմելով անոնց սրտին կուրութեան համար»:

Բարեպաշտ հոգեւորականներու մեծագոյն սխալանքը կամ մեղքը եղած է իրենց հոգեւոր կուրութիւնը: Յովհաննէս առաքեալ կ՛ըսէ.

«Ով որ կ՛ըսէ՝ թէ ինք Լոյսի մէջ է, և իր եղբայրը կ՛ատէ անիկա տակաւին խաւարի մէջ է..որովհետեւ խաւարը կուրցուցեր է իր աչքերը»--Ա. Յով. Բ.9-11:

Կուրութիւնը՝ դիտելու և դատելու կարողութիւնը կորսնցնել է:

Ներկայ աշխարհի մէջ մարդիկ կիրթ կուրցած են, իսկ հոգեւորականները փառամոլութեամբ կուրցած: Յիսուս ըսաւ.

«Դատաստանի համար եկայ այս աշխարհը, որպէսզի անոնք որ չեն տեսներ՝ տեսնեն, և անոնք որ կը տեսնեն՝ կուրնան»:--Յով. Թ.39:

Յիսուս Քրիստոսի առաքելութեան բոլոր շրջանին, չգտնուեցաւ մէ՛կ իսկ Փարիսեցի մը, կղերական մը և ոչ դպիր մը, որ գայ Յիսուս Մարգարէին ու խնդրէ իր կուրութեան բժշկութիւն...: Արձանագրուած բոլոր կոյրերը, որոնք բժշկուեցան, բոլորն ալ աղքատ, տգէտ և մուրացիկ ֆիզիքական կոյրեր էին: Իսկ բոլոր այն կրօնաւորները որոնք կը ծառայէին տաճարին, չուզեցին բժշկուիլ, որովհետեւ իշխանատիրական մոլուցքէն կուրցած էին: Նահատակ Սայաթ Նովան ամենէն աւելի հոգեկա՛ն կուրութենէ կը վախնար: Անսահման և բազմատեսակ են բնութեան, արտաքին և հոգեկան գեղեցկութիւնները, բայց ի՞նչ արժէք ունին անոնք խուլ և կոյր մարդոց: Հեթանոսներու Պողոս չաստուածը մարդկութիւնը զրկեց տեսողութենէ որպէսզի անոնք դառնան "կոյր հաւատքի":

Դժբախտ են ֆիզիքական աչքերով կոյր եղողներ--աւելի դժբախտ են մտքով կոյրերը, որոնք տակաւին անփոյթ կերպով կը դանդաղին մտաւոր կուրութեան լաբիւրինթոսներուն մէջ: Աչազուրկներ էին Հոմերոս, Ճոն Միլթըն, Հելէն Քէլըր, որոնք մտքի լոյսին փողահարները ու ջահակիրները դարձան իրենց դիւցազներգական աշխարհահռչակ գրական ստեղծագործութեամբ: Ներկայ աշխարհի կուրութիւնը ո՛չ թէ

ֆիզիգական է, այլ հոգեկան ու մտային:

«Մարմնին ճրագը աչքն է. երբ աչքը (խիղճդ) առողջ է՝ ամբողջ մարմինը լուսաւոր կ՛ըլլայ, իսկ երբ աչքը չար է՝ (նախապաշարեալ), մարմինն ալ խաւար կ՛ըլլայ» ըսաւ անմահութեան դեղ Յիսուս--Ղուկ. ԺԱ.34: Բարոյական ոչ մէկ ախտանիշ չի կրնար համեմատուիլ այն ժխտական տարրին հետ, որ կը կոչուի նախապաշարում:

Նախապաշարումը ուրիշ բան չի բացայայտեր, բայց եթէ յետադիմութիւն, տգիտութիւն և տկարութիւն: Ան կը մթագնէ միտքը և կ՛այլասէրէ հոգին: Աստուածաճանաչումը հաւատի՛ ուժն է, նախապաշարումի և նիւթապաշտ ագահութեան դէմ: Դրակա՛ն ինքնագիտակցութիւնը, ծառայութիւն, անձնազոհութիւն և հանդուրժողութիւն է որ կը կոչուի վեհանձնութիւն: Ժխտական ինքնագիտակցութիւն չկայ, անոր փոխարէն կայ՝ նախապաշարում և սնոտի կանխակալ կարծիք:

Կարելիութիւն կա՞յ որ մարդիկ յարութիւն առնեն իրենց նախապաշարումներէն ու մտացածին երեւակայութիւններէն, տեսնելու համար կեանքի դրական ու հաւատի հրաշագեղ զօրութիւնը:

Այո՛, կայ՛ մի միայն աստուածային յաճութեամբ՝

«եւ ան՝ ուրուն ուզէ յայտնել Որդին»:

Արթննանք նիւթապաշտ և ատելավառ ըմբռնումներէ ու տեսնենք Յիսուսի սիրոյ ու հաշտութեան իրագործումները, Իր կարեկցութեան խօսքերը, Իր Աջին հպումը, Իր նայուածքին սեւեռումին ազդուութիւնը և մանաւանդ արդարութիւն և իրաւունք պահանջող Իր խօսքերը: Ուսումնասիրենք ու աղօթքով ու աղաջանքով խնդրենք կեանքի բոլոր ոլորտները թափանցող Յիսուս Փրկիչէն, որպէսզի հրաւիրէ մե՛զ ալ դառնալու աշակերտներ հետեւելու Իր լուսեղէն ոտնահետքերուն, հոգ չէ թէ անոնք ըլլան դէպի Գողգոթա:

Յիսուս լսեց որ վտարեցին կոյրը, երբ գտաւ զայն՝ ըսաւ անոր.

«Դուն կը հաւատա՞ս Աստուծոյ Որդիին»:

Ան պատասխանեց և ըսաւ. «Տէ՛ր, ո՞վ է ան՝ որ հաւատամ անոր»:

Յիսուս ըսաւ անոր:

«Ե՛ւ տեսար զայն, ե՛ւ ան է որ կը խօսի քեզի հետ»:

Ու ան ըսաւ. «Կը հաւատամ, Տէ՛ր»: Եւ երկրպագութիւն ըրաւ Անոր:

Յիսուս ըսաւ.

«Դատաստանի համար եկայ այս աշխարհը, որպէսզի անոնք որ չեն տեսներ՝ տեսնեն, և անոնք որ կը տեսնեն՝ կուրնան»:

Փարիսեցիներէն (եկեղեցականներէն) ոմանք, որ Յիսուսի հետ էին, լսելով այս բանը՝ ըսին անոր. «Միթէ մե՞նք ալ կոյր ենք»:

Յիսուս ըսաւ անոնց.

«Եթէ կոյր ըլլայիք՝ մեղք չէիք ունենար դուք, բայց հիմա կ՛ըսէք թէ՝ կը տեսնենք, և ձեր մեղքը ձեր մէջ հաստատ կը մնայ»:--Յով. Թ.39-41:

Նախապաշարեալ ու կանխակալ սխալ կարծիքներով արբեցած միայն մէկ անձ մը գիտենք սուրբ Աւետարաններուն մէջ, որ դարձի

եկաւ հրեղէ՛ն Յիսուսի առաջ ծնրադիր ու աղաջանօք, և այդ Փարիսեցին Սօղոսն էր որ դարձաւ Պօղոս առաքեալ:

Սօղոս ուխտած էր ի գին ամէն բանի վերջ տալ Գալիլեացիներու աղանդին: Կասկածելիները կը տանէր Տաճար խարազանուելու և բանտարկելու: Յիսուսի հետեւորդներուն համար, մահուան հրեշտակն էր:

Յունախօս Հրեաները խոյս տուած ու փախած էին մինչեւ Դամասկոս ու Անտիոք: Սօղոս ինքզինքին հետ անհաշտ հոգեվիճակի մը մէջ էր ուր կը մարտնչէին իրարու հակընդդէմ զգացումներ: Պարապը որ կը լայնար իր հոգիին մէջ, փոխան նուազելու կը խորանար: Յիսուս հանդիպեցաւ Պօղոսին երկինքէն լուսեղէն և ձայնեղէն հզօր ներգործութեամբ: Պօղոսի դարձը ամենաազդեցիկ ներգործութիւններէն մէկը մնաց Քրիստոնէական երկհազարամեայ կեանքին մէջ: Ան ողջ էութեամբ ցնցուած Յիսուսի բաղցր նայուածքէն՝ աչքերը փակուեցան արտաքին աշխարհի:

Պօղոս առաքեալն էր որ ընդարձակեց Քրիստոսի Եկեղեցին և անկախ դարձուց զայն Հին Կտակարանի օրէնքներէն: Պօղոս առաքեալ մասնայատուկ յանձնարարութիւն ստացաւ Քրիստոսէ գործելու հեթանոսներու մէջ--Առաք. Ի՚Զ.15-18:

Հալածողը՝ դառձաւ տարածողը, հայհոյողը եղաւ համբուրողը, և ան որ անարգողն էր՝ եղաւ պաշտողն ու սպասաւորը ա՛յն Փրկիչին որ ուխտած էր կորսնցնել:

Պօղոս առաքեալի կերպարանափոխութեան մէջ կը տեսնենք նաեւ մարդկային ու աստուածային ռազմավարութեան հսկայական տարբերութիւններ: Աշխարհի բաղաքական ռազմավարութեան մէջ, պետութիւններ իրենց ոխերիմ թշնամին հաշուեյարդարի կ՚ենթարկեն (կը սպաննեն):

Իսկ Աստուած, երբ տեսնէ մարդու մէջ նոյնիսկ բեկոր մը անկեղծութիւն և ճշմարտութիւն, զայն կը սիրէ ու փոխանակ չէզոքացնելու զայն, Իր մագնիսական սիրո՛յ ձգողականութեամբ Իրեն կը շահի...:

Յիսուս Իր անկեղծ ու սիրոյ բաղցրութեամբ դէպի Իրեն բաշեց Զինք հալածող Սօղոսը ու զայն ըրաւ Պօղոս առաքեալ:

Անյաղթ հաւատքի վեթերան Պօղոս առաքեալի կեանքը վերջացաւ աննշան խաւարապատ մթութեան մէջ, սակայն իր բարոզութեան բարձրաձաղակ ջահը կը լուսաւորէ անհամար խաւարամիտ կեանքեր:

Պօղոսի գրիչով է որ Աստուած մեզի կը ցոյց կու տայ թէ Եկեղեցին կազմակերպութիւն մը չէ՝ հապա մարմի՛ն մը. Քրիստոսի Մարմինը որ Անոր կեանքովը կ՚ապրի և երկնաւոր է իր կոչումով, իրեն տրուած խոստումներով և իրեն վիճակուած ապագայ կեանքով:

Պօղոս ականատես վկան է Քրիստոսի խորհրդազգաց
յայտնատեսիլ երեւումին Դամասկոսի մուտքին:
Սոյն շօշափելի ու տեսանելի յայտնութեան համար,
Պօղոս առաքեալ յանձն առաւ նահատակութիւնը:

Յունուար 18, 2000
Թորոնթօ

“ԵԹԷ ԴՈՒՆ ՄԱՅՐ ԸԼԼԱՅԻՐ”

“Աշխարհ արդեօք չէ՞ր բարձրանար առանց արցունք մը լալու”:

Սիպիլ՝ Զապէլ Ասատուրի «Խօսք ընդ Աստուծոյ» բանաստեղծութեան բանի մը տողերը իր հաւատքին և աստուածաճանաչումի ծանծաղութիւնը կը յայտնեն: Իր լեզուաբանական գեղեցկութիւնը կամ տաղաչափական յանգային բծախնդրութիւնը չէ որ կը հետաքրքրէ հաւատացեալ Հայ հասարակութիւնը, այլ՝ իր յոխորտ բառերը որոնցմով կը ջանայ նետահարել զԱստուած:

Ջենք կրնար ուրանալ իր գրական տաղանդը որով կենսատրած է հայագիտութեան ամպիոնը ուր Սիպիլ կը կանգնի կին բանաստեղծ գրագէտներու բարձրագոյն և արժէքաւոր դէմքերէն՝ մեր Հայ գրականութեան մէջ: Ինչո՞ւ Սիպիլ և իր նման տաղանդաւոր բանաստեղծներ յենելով իրենց աստուածատուր տաղանդին՝ մեծխօսիկութիւններ կը փորձեն և իրենց նիւթեղէն գրիչները կը ջանան դարձնել Աստուծոյ դէմ: Ընբոստութե՞ն թէ գորոզութեան վերագրելու է սոյն ոգեկան պոռթկումները:

Ջաւակ մը կրնայ ըմբոստանալ իր ծնողքին դէմ, որովհետեւ ծնողքի մը յիշողութիւնը տկար է ու կը մոռնայ իր երիտասարդական խիզախութիւնները և ազատութեան տենչը: Երկրորդ՝ ծերանալու յանգամանք մը կայ մարդ արարածին մարմնական ու հոգեկան աշխարհին մէջ և կրնայ սխալիլ իր զաւկին նկատմամբ: Այս պատճառներով ներելի է որ զաւակ մը ըմբոստանայ և աննկատել իր հօր ծրագիրները կամ զգացումները:

Միթէ Աստուած մոռացկո՞տ Արարիչ է, կամ ծերութե՞ան ենթակայ էակ մը ըլլալ կը կարծուի մեր կարգ մը տաղանդաւոր սակայն ինքնահաւան գրագէտներու մտատիպարին մէջ: Ինչո՞ւ գերադասել մայրական զգացումները հայրական գիտակցութենէ: Միթէ Աստուած՝ իգական սեռը աւելի՞ զգայուն յօրինած է քան արական սեռը: Երկրորդ, եթէ հայրական զգացումները աստուածատուր են բայց թերի, ուրկէ՞ են մայրական զգացումները: Միթէ մայրական գթութիւնն ու ողորմածութիւնը ինքնաստե՞ղծ է: Իսկ եթէ աստուածատուր, ուրեմն ինչո՞ւ յոխորտալ և Աստուծոյ թելադրել որ մայր ըլլայ:

Աստուած՝ ստեղծագործ հանճարով յօրինած է մայրական սիրտը՝ անոր զգայնութիւնը, ողջմտութիւնը և քնքուշ ենթակայութիւնը: Միթէ մայրական բնազդը բնութեան անգիտակի՞ց կաւէն կամ հողէ՞ն ձլած և սկզբնաւորած է մայրագթութիւնն ու մայրագիտակցութիւնը:

Անգիտակից բնութեան անպատասխանատուութիւնը կը տեսնենք նախապատմական հրէշ գազաններու արտադրութեամբ և երկրագունտի մխացող և աւերող հրաբխային ժայթքումներու դրութեան մէջ:

Բնութեան խօլ և յարատեւ թաւալումի ընթացքին, աստուածային Սիրոյ բարեացակամ տրամադրութիւնը ճառագայթեց և ստեղծագործեց կատարը Իր հրաշակերտութեան --կին-մարդը:

Որո՞ւ կ’ակնարկէ կամ կը վերագրէ Սիպիլ իր կանացի և մայրական գրգանքն ու գթութիւնը: Ուրկէ՞ արշալոյսած ու փայլած է մայրագութ

որղորմածութիւնը կանացի մարմնեղէ՞ն սրտին մէջ, եթէ ոչ հանճարեղ ճարտարապետ Աստուծմէ: Սիպիլ, նման նախադարեան Յոբի, հարցումներու տարափի տակ կ՛ըսէ.

“Եթէ դուն մայ՛ր ըլլայիր, մարդը կ՛ըլլար
անճին տէր, ազատ, անկեղծ, անվեհեր”:

Սիպիլ, Աստուծոյ հետ կը վիճի: Ան կը մոռնայ իր հողափոշի ըլլալը և կը ջանայ պարունակելի ընել Անբովանդակելի և սահմանումէ գերիվեր տիեզերական Սէր Կամեցողութիւնը: Յաւիտենական արեւալոյս անմննելի Իսկութիւնը պատասխան տալով ըսաւ Յոբին,

“Ո՞վ է ասիկա՝ որ անիմաստ խօսքերով խորհուրդը կը նսեմացնէ: Ո՞ւր էիր դուն՝ երբ ես երկրի հիմերը կը դնէի:...Ո՞վ դրաւ անոր չափերը...անոր վրայ լարը ո՞վ բաշեց...Ծովուն աղբիւրները մտե՞ր ես,... Մահուան դռները յայտնուեցա՞ն քեզի...Լոյսին բնակարանը ո՞ւր է,... Ձիւնին շտեմարանները մտե՞ր ես, ու կարկուտին գանձերը տեսե՞ր ես... Լոյսը ի՞նչ ճամբով կը բաժնուի...Անձրեւը հայր ունի՞, կամ թէ ցօղին կաթիլները ո՞վ ծնաւ”:

Արդեօք ինչո՞ւ մերօրեայ Հայ բանաստեղծներ կը մոռնան Մեսրոպաշունչ երեքթողներու շնորհները սկսեալ Թարգմանչաց դարաշրջանէն, ու կը ներշնչուին Ֆրանսական Յեղափոխութեան ջատագով աստուածընդդէմ մոլեգնութեամբ մտախաբ գրական ներկայացուցիչներէ:

Միթէ պարծա՞նք է նախատել արշալոյսի պէս բնութիւն Անոխակալ և Բարեգութ հասարակաց Սիրտը:

“Բանաստեղծ Սիպիլ՝ տիպարն է բառերու վրայ բանող գրագէտին:

Լեզուական մտահոգութիւնը տարած է հիւանդագին համեմատութիւններու, և ասեղնագործած է երեքթողական իր բարբառը, բառերը կախարդանքով մը օժտելու անհատական իր հասկացողութեամբ”: Միթէ գրական աշխարհի համար, աստուածաբանութիւնը լեզուաբանակա՞ն և գրագիտակա՞ն գիտարուեստ մըն է, թէ ոգեկան ներթափանցումի խորհրդազգաց վերացում: Լեզուագիտութեան և գրականութեան ասեղնագործած վեղարը արդարացի իրաւասութիւն չի տար ենթակայի մը որ յաւերժական սրբութիւնները նախատէ:

Ինչո՞ւ բանաստեղծ կամ գրագէտ մը հունաւոր խաղալիկները թող տուաւ Հայրական անճառելի Սիրոյ հետ կ՛ուզէ չափուիլ: Միթէ լեզուաբանի՞ն և գրագէտի՞ն պաշտօնն է ոգեկանին զգացողութիւնը բացատրել: Բանաստեղծ մը ո՛չ թէ բնազդին թելադրանքներով, այլ հոգիի՛ն սուրբ խորհրդածութիւններով ու մտքի և սրտի գաղտնաթափանց աչքերո՛վը մօտենալու է համայնապատում Սուրբ Մեծութեան որովհետեւ Աստուած կ՛երեւի միայն մաքուր և խոնարհ սիրտերու հորիզոնին վրայ:

Աստուած փաստարկութեամբ ապացուցանելի չէ՛,
այլ՝ միայն ապրումի՛ փորձառութեամբը:

Յուլիս 10, 1989
Թորոնթօ

ԱՌԱՍՊԵԼՆԵՐԷՆ ԴԷՊԻ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Պատմութիւնը բեղուն է առասպելներով, աւանդութիւններով ու դիւցազնավէպերով: Այծամարդեր, երկրաբնակ հերոս կիսաստուածներ ու դիցուհիներ կը վխտան Ողիմպոս՝ Յունական աստուածներու արբունիքներու մէջ: Նման վէպեր, արձակ կամ ոտանաւոր կու գան հարստացնել նաեւ Արեւելեան ժողովուրդներու միտքը և ուշագրաւ երեւակայութիւնը:

Պարսիկ դիւցազնավէպ Շահնամէն, Հնդիկ Ռամայական “Վետա”-ներու թաքնագիտութեան մէջ կը ցոլայ Յաւիտենականին էութիւնը, մեծ ու ահաւոր Անտեսանելիին, որ կը թափանցէ ամենուրեք: Եգիպտական աւանդավէպերու մէջ կը հանդիպինք ահեղ “Միութեան” մը, որ կ՛իմաստաւորուի “Օսիրիս”ով, ան տէրն է մտքի և տարրի լուսավառութեան: Պատմութեան արգասաւոր Ծոցէն, այս բոլոր ճաճանչավառ աւանդավէպերը կը յայտնեն հասարակաց ու կեդրոնական երկունք խորհուրդ մը, որ իր հոգերգող ու ոգեշունչ յայտնաբերութեամբ կը դառնայ լուսաջաւիղը իրականութեան և ճշմարտութեան:

Համայն մարդկութիւնը, իր սպիտակ մորթով, մերկամարմին խափշիկն իր սեւ մորթովը, Ասիացի դեղնամորթն ու Արիական կովկասեան ժողովուրդները, սեփականատէրերն են հոգեկան, մտային, և փորձառական դէպք աւանդութիւններու, որոնք մղում ու թափ կու տան իրենց ներկայ կենցաղավարութեան:

Թէ՛ ազգեր և թէ անհատներ, իրենց հոգեկան ուժգնութիւնը և գաղափարական զօրութիւնը կը ստանան, գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար, իրենց ազգակրօնական մշակոյթ-աւանդութիւններէն:

Ազգակրօնական սոյն աւանդավէպերը, ըլլան անոնք սուտ կամ իրաւ, կը պարունակեն ճշմարտութեան ցոլքեր և արտաշխարհային ոգեշունչ զօրութիւններ: Սոյն գերբնական զօրութիւնները, ոմանք կը կոչեն կախարդութիւն կամ մոգութիւն, իսկ ուրիշներ աստուածային հրաշագործութիւններ:

Ներկայ գիտարուեստի գործադրութիւնը՝ այնքա՜ն հմայած է գիտութեան սպասաւորող մարդ արարածը, որ այլեւս մարդկութիւնը կասկածանքով կը դիտէ իրեն ժառանգ մնացած աւանդութիւնները և զանոնք բոլորը կը սեպէ առասպելական, ու կը նետէ երեւակայական աղբակողովին մէջ:

Հարաւային Ափրիկէի ոսկեհանք ապառաժները միակտուր ճոյղ ոսկիներու հաւաքածոներ չեն արտադրեր: Հազիւ իւրաքանչիւր թոն քար ապառաժներէն կը ստացուի միայն տասնեակ կրամ դեղին աշխարհի տիրակալ ոսկին:

Այսքան բազում աշխատանք և հազարաւոր բանուորներու բրտինք և արիւն, ստանալու համար այսքան քիչ համեմատութեամբ ոսկի, կրնայ ոմանց համար յիմարութիւն սեպուիլ: Սակայն Հարաւային Ափրիկէի կառավարութեան համար՝ հարստութիւն և զօրութիւն է ատիկա:

Արդեօք, մեր աւանդական ու առասպելական կարծուած դիւցազ

ներգութիւններուն մէջ, չկա՞յ ոսկեթել իրականութիւններ ու ճշմարտութիւններ: Չ՛արժե՞ր ընել այսպիսի արժէքներու հետազօտութիւն ու բննարկութիւն:

Դարեր շարունակ Տրովադայի պատերազմն ու այլ դիւցազներգակ բերթուածները կը կարծուէին ըլլալ աչազուրկ Հոմերոսի մտացածին կոյր երեւակայութիւններն ու կեղծ առասպելները: Սակայն 1870-ին գերմանացի Հէնրի Շլայման՝ սիրահարը Յոյն մատենագրութեան ու անոր բերթողահօր, իր բրտինքով ու աշխատանքով, իր հարստութեամբ ու յամառութեամբ ի յայտ բերաւ, համայն սկեպտիկ աշխարհի առջեւ, իրականութիւնը և իսկական գոյութիւնը, Հոմերոս պատմահօր բանահիւսութիւններուն, դիւցազնական թագաւորութիւնն ու բաղաքակրթութիւնը:

Հէնրի Շլայմանի յամառ հետազօտութիւնն ու նուիրումը գնահատելով ան վարձատրուեցաւ ու անուանուեցաւ "Գաղափարապաշտ Հնագէտ":

Դարերու մոռացումին և երկրաշարժներէ կուտակուած կոյտհողերու ճակատագրին ներբեւ կա՛յ նիրհող բաղաքականապէս հզօր ու բաղաքակրթօրէն փայլուն հերոս մայրաբաղաք Տրովաթան, որ ցցուն ապացոյցն է այսօր թէ աւանդութիւնները կը պարունակեն կեդրոնական զօրութիւն և իրականութիւն:

Քրիստափոր Գոլոմպոս՝ վեհանձն ու ալեկոծութիւնն ու փոթորիկը հեգնող անվեհեր նաւապետը՝ Նորման Ծովահէններու աւանդութեան մէջ նշմարեց ոսկեճամուկ պատմուածք մը: Ան նախազգաց եղաւ, որ կայ Ատլանտեան ովկիանոսի հորիզոնէն անդին ոսկեբեր և հարուստ երկիր մը: Կա՛յ ճանապարհ մը՝ դէպի փիղաճեմ Հնդկաստան, ուր հարստութիւնն ու աղբատութիւնը, պերճանքն ու զրկանքը եղբայրներ են իրարու:

Թէեւ արկածախնդրութեան շլացուցիչ սէրը ազդակ մըն էր պատմական այս նաւագնացութեան, սակայն էական շարժառիթը Գոլոմպոսի յամառ հաւատքն ու վստահութիւնն էր՝ թէ Նորման Ծովահէններու առասպելներուն մէջ կայ նաեւ մի դոյզն ճշմարտութիւն:

Այդ դոյզն կարծուած իրականութիւնը, աչքով անտեսանելի այդ բիչը, Ատլանտեանի փոթորկայոյզ ալիքներէն անդին Արեւմտեան հորիզոնի այդ ափը՝ բսաներորդ դարու մէջ դարձած է հզօրագոյն պետութիւնը, ու իր արմտիի ու մսեղէնի անսպառ շտեմարաններով կը կերակրէ հին աշխարհի ժողովուրդները:

Գիտական աչքը, որ կը տեսնէ միայն նիւթը, հնարող իր հմտութեամբ կը վերածէ զայն հրաշալի կազմածներու, որոնք կախարդական հմայք կը պատճառեն գործածողին, և նման են իրականութեանը Քրիստափոր Գոլոմպոսին, որ կայնած է տակաւին Ատլանտեանի Արեւելեան նաւահանգիստին մէջ:

Գիտութեան բրմապետները լսելու են կանչը ո՛չ միայն տեսանելի նիւթական տարրերուն, այլ նաեւ այն ոգեկա՛ն ու ոգեշնչո՛ղ Զայնը, որ կու գայ անդենականէն: Զայնը՝ մարգարէաշունչ ու Աւետարանաշունչ աւանդներու: Խնկաբոյր ձայնը Նահատակներու և նուիրեալներու,

նման Լուսաւորիչներու, Մաշտոցներու, Նարեկացիներու և Շնորհալիներու: Այս անանձնական զոհաբերուող դիւցազունները անշուշտ տեսած էին նիւթին զօրութիւնը և հմայքը, սակայն իրենց աներկմիտ հաւատով ու աներկիւղ վստահութեամբ առ Աստուած, բացուած էին նաեւ անոնց հոգւոյն աչքերը, և Սրբազան Գրութիւնները վերածուած Լուսեղէն Աւետարաններու, որոնք կը բարտէսեն մարդկութեան ուղեծիր ճանապարհը Յիսուսաբայլ ոտնահետքերով:

Հնարագիտութիւնն ու յօրինելու պատեհութիւնը՝ մարդ միայն նիւթին մէջ հետազօտելու չէ, այլ նաեւ հոգեկանն ու բարոյականը տարածութեան ծիրին մէջ ալ: Մարդկային միտքը, նիւթի կապանքներէն ազատագրուելով, հաւատքի լուսաւոր թեւերուն թռիչք տալու է:

Տասնիններորդ դարը Հայ ազգին համար եղաւ զարթօնքի անմառ ջահակրութեան շրջան մը: Ուր Հայ հոգիի և մտքի հերոս ճարտարապետներ կոթողեցին աշխարհաբար լեզուն, ամբոխը վերածեցին՝ ազգութեան ու անտարբերութեան մոխիրին մէջէն արթնցուցին ցեղին ուժականութիւնը (տինամիզմը) ու կերտեցին ազգային հեռանկար ու ծիածանաձաւալ հորիզոնը:

Խաչատուր Աբովեանն ու Րաֆֆին Հայ աւանդութիւններուն ընդերքէն ի լոյս հանեցին ադամանդի նման անկորնչելի Հայ արժէքներ ու ճշմարտութիւններ: Քարոզելով, ճառելով, ոգեկոչելով ու երբեմն ալ խարանելով ու ներշնչելով Հայ ժողովուրդի գոյատեւման ժայռահիմերը կանգնեցին:

Մխիթար Սեբաստացին թէեւ միայնակ, սակայն ոչ լքուած, հետեւեցաւ աստուածային լոյս Ներկայութեան, հոգ չէ թէ ուղղուած դէպի ծով-անապատի Ս.Ղազար Կղզեակը: Զէ՞ որ անապատային Կանչը եղած էր ոգեշնչողը բոլոր մեծ առաջնորդներու կեանքին: Մխիթարեան Միութեան հիմնադիրը եւս նուիրեց իր կեանքը հետազօտելու ու խուզարկելու Հայ մատենագրութեան առասպելներն ու աւանդութիւնները, և անոնց մէջ գտաւ ոսկեհիւս ճշմարիտ իրականութիւններ:

Հայ ազգին գլխաւոր աւանդը իր յաջորդող սերունդներուն եղած էր Սրբազան Մատենագրութիւնը, որ մեր թարգմանիչները կոչեցին “Աստուածաշունչ”: Չկայ ուրիշ ազգ մը որուն լեզուն կարողացած ըլլայ ստեղծագործել “Աստուածաշունչ” մակդիրը իրենց սրբազան հաւատալիքին:

Տասնեակ մը դարեր անցած են ու բազմաթիւ հայաջինջ սարսափներ և աղէտներ սահած ու անցած են, սակայն Հայութիւնը տակաւին փարած է Անհունին ու Քրիստոնէական լոյս հաւատքը անլուծանելիօրէն շաղկապուած է Հայ ազգին ինքնագիտակցութեան հետ: Սակայն այսօր ճեղքուածքներ ու ծերպեր կ՛երեւին այդ մեծահաւատ և մեծահոգի հաստատամտութեան դիմանկարին վրայ: Նոր սերունդը կրնայ թերահաւատիլ, նոյնիսկ կրնայ ըմբոստանալ պապենական հաւատքին: Պետրոս Առաքեալ ներկայացուցիչն է այս ուրացողներու դասակարգին: Սակայն Հայը չի կրնար ինքզինք ձերբազատել այն ճշմարիտ իրականութենէն որ չորրորդ դարէն ի վեր, Հայ մարդու գիտակցական և ենթագիտակցական վիճակը կազմող մեծագոյն գործօնը եղած է՝ Քրիստոնէական

հաւատը: Հաւատը այն դիրքն է, այն արարքն է, որուն մէջ կամ միջոցաւ բանականութիւնը կը հասնի հոգիի խոր գիտակցութեան ու ցնծութեան որ իրմէ բարձր է և անդին:

Հետազօտե՛նք մեր աւանդութիւններն ու մեզի ժառանգ մնացած մատենագրութիւնները: Մեր հաւատը կրնայ աղօտիլ սակայն կը պատմէ մեր փառը ու կը փոխանցէ Արարատեան մեր հաւատին ուժը: Հոն ուր մարդկային հնարքն ու ճարտարութիւնը կը լռեն, հաւատը սաւառնիլ կը սկսի: Լուսեղէն հաւատի կանթեղով բննենք մեր առասպել ու աւանդութիւն կարծուած ոգեշունչ մատենագրութիւնները, որոնց մէջ անպայման պիտի գտնենք հոգեհմայ ելնարան մը՝ որ մեզ պիտի առաջնորդէ թերահաւատութենէ, ըմբոստացումէ և ուրացումէ դէպի լոյս հաւատի ճշմարտութեան և իրականութեան:

Ինչո՞ւ ըլլանք միջակ, հասարակ, կամ հետեւող: Ինչո՞ւ չըլլանք խուզարկու առաջնորդողներ, յամառօրէն հետազօտողներ նոր հորիզոններ և նոր աշխարհներ գտնելու համար, նման Գոլոմպոսի: Միակ փրկութիւնը մեզի համար, գտնելն է, առասպելներու և աւանդութիւններու մէջ, ծօղարկուած ճշմարտութիւնն ու իրականութիւնը:

Ինչո՞ւ փնտռել իրականութիւնը առասպելներու և աւանդութիւնների խորքը: Տոհմիկ աւանդութիւններն ու առասպելները առակներու նման են, որ կրնան ժամանակակից ըլլալ որեւէ դարաշրջանի և յաւիտեան կրնան պահպանել իրենց մէջ ճշմարիտ խորհուրդներ ու արժէքներ: Այս պատճառաւ մեր Տէրը Յիսուս Քրիստոս Իր ճշմարտութիւնները բարոզեց առակներո՛վ ու ո՛չ բացայայտօրէն:

Աւանդութիւնները, առասպելները ու նաեւ առակները նման են ծրարներու և կապոցներու ոչ թէ շփոթեցնելու համար մարդկային միտքը, այլ՝ պաշտպան կանգնելու իրենց մէջի արժէքաւոր պարունակութեան, որ չըլլայ թէ կոտրի կամ վնասուի: Նման պահարաններու և սնտուկներու, որոնց միջոցաւ կ՛ուղարկուին որեւէ ապրանք:

Պահարան մը ինչպէ՞ս բացուելու է որ ստանաս իսկական լուրը կամ դրամը, սնտուկ մը ինչպէ՞ս բակելու է որ ունենաս իրական ուղարկուած առարկան կամ խորհուրդը: Նոյնպէս ալ աւանդութիւններու ամպամած ընդերքէն ի լոյս յայտնաբերելու ու պանծացնելու ենք իրականութիւնն ու ճշմարտութիւնը:

Այս է կոչումն ու առաջնահերթ առաքելութիւնը Հայ հաւատի լուսապայծառ ու կառուցողական Եկեղեցիին: Եկեղեցին ու զայն կազմաւորող եկեղեցականները, աշխարհական թէ կղերական, հարազատ արտայայտիչը և թարգմանը ըլլալու են մեկնաբանելու Յիսուսի պատգամը նորօրեայ մտածումի ու մտածումը՝ փոխարկելու են կեանքի և ապրումի:

Փետրուար 25, 1989
Թորոնթօ

ԽԱՉԱԿԻՐԸ

Խաչակիր Ափրիկեցի Կիւրենացին, որպէս անդարձ ու անյայտ գիսաւոր մը, շալակեց մարդկութեան տգիտութիւնը, ոխակալութիւնը, չարամտութիւնն ու անգթութիւնը և ուղեւորեցաւ Յիսուս անուն Դատապարտեալի մը ետեւէն, թողելով իր ետին ամբոխի մը աղաղակները։ Այդ գոռումին և վայնասունին ընդմէջէն, միայն լուսեղէն Ոտնահետքեր կը փալփլէին։

Յիսուս, յոգնած և անխուն, ճաղկուած և ծաղրանքի առարկայ դարձած, դանդաղօրէն կը բալէր հետեւելով Կիւրենացիի մը դէպի Գողգոթա՝ գագաթը մարդկային վրէժխնդրութեան և ոխակալութեան։

Անոր Հոգին յօժար՝ սակայն մարմինը անզօր էր կրելու խաչին ծանրութիւնը, մանաւանդ մտրակի հարուածներուն տակ։

Հռոմէացի Հարիւրապետը, ըմբռնելով անել կացութիւնը և Դատապարտեալին յոգնածութիւնն ու խաչին ծանրութիւնը, կը դիտէ կատղած խուժանը գտնելու համար "խաչակիր" հանդիսատես մը։ Անոր ուշադրութիւնը կը գրաւէ յաղթանդամ և թուխ Սիմոն Կիւրենացին՝ Լիպիացի--արեւմտեան սահմանի բնակիչներէն Հրեայ մը։ Այս անձին մասին շատ քիչ տեղեկութիւն կու տան Աւետարանագիրները։ Մատթէոս Առաքեալ այսպէս կը պատմագրէ Սիմոն Կիւրենացիի մասին. «Եւ դուրս ելլելով Կիւրենացի մարդ մը գտան Սիմոն անունով, զանիկա պահակ բռնեցին որպէսզի անոր խաչը վերցնէ»։

Ղուկաս բժիշկը իր հաղորդագրութեան մէջ կը յիշէ նաեւ այս անյայտութենէ եկող ու պատմական մոռացումի ճակատագրուածը «Ու երբ Յիսուսը կը տանէին, Սիմոն Կիւրենացի մէկը բռնեցին՝ որ արտէն կու գար, և խաչը անոր վրայ դրին որպէսզի Յիսուսի ետեւէն բերէ»։

Համացոյց աւետարանագիրներ այսքանով կը բաւարարեն այն անձը, որ ճեռք կարկառեց Յիսուսի Անոր ցաւատանջ ճգնաժամին։ Ո՞ւր էր Պետրոս որ հաւատարմութիւն ուխտած էր իր Վարդապետին։ Ո՞ւր էին Որոտման Որդիքը՝ Յովհաննէս ու Յակոբոս աշակերտները, որ առանձնաշնորհը ունեցած էին ընկերանալու Յիսուսի Պայծառակերպութեան։

Այս երկու եղբայրները, խրոխտ ու վրէժխնդիր տգիտութեամբ, փափաքած էին կրակ իջեցնել երկինքէն, կորսնցնելու համար Սամարիայի մաքսատան պաշտօնեաները։ Ո՞ւր էր Մատթէոս աշակերտը, որ ականատես եղած էր հինգ հազարի ճաշկերոյթին։ Ո՞ւր էին բժշկութիւն ստացած կոյրերը, հաշմանդամները ու բորոտները և կաղերը, ու մանաւանդ Ս.Հաղորդութեան մասնակցող տասներկու աշակերտները։

Այո՛, այսպէ՛ս է աշխարհի ընթացքը։ Այսօ՛ր ալ, բսան դարեր վերջ կը տենչանք մոտը ըլլալ Յիսուսին երբ Ան հզօր է, երբ հրաշքներ կը կատարէ և երբ հռչակաւոր է։ Կ՛ուզենք ճանչցուիլ որպէս Յիսուսի ընկերը՝ երբ բեմերու վրայ կը բարոզենք ու ծափեր կը խլենք։ Փառքի պատիւի համար՝ կ՛ուզենք հաւատացեալ՝ Յիսուսի հետեւորդ ճանչցուիլ։

«Որպէսզի Յիսուսի ետեւէն բերէ», այլ խօսքով, Սիմոն Կիւրենացին կը կրէր խաչը և Յիսուսի ետեւէ՛ն կը բալէր։ Իսկ մե՛նք՝ որպէս յաջորդները Յիսուսի, կ՛ուզենք որ Յիսուս Ի՛նք կրէ խաչը ու մենք ստանանք

Անոր փառքն ու պատիւը: Ի՛նչ ըլլայ "Խաչակիր"ը ու մենք փառապանուողը:

Ի՞նչ մեծ պատիւ ու յարգանք է նկարուիլ Կաթողիկոսի մը կողքին կամ սեղանակից ըլլալ անոր ի պատիւ տրուած խնճոյքին:

Բայց բանինե՞ր կը փափաքին մասնակից ըլլալ հոգեւորականի մը ճգնաժամին, աղօթաժամին կամ անոր ծանր պատասխանատուութեան:

Ոսկի և արծաթ մետաղներով կ՛ուզենք ծառայել Յիսուսի և Անոր յաջորդներուն: Քար և ծեփ կը նուիրենք Անոր, որ այսօր աշխարհի ճգնաժամին, կարիքը ունի մեր բրտինքին, ժամանակին, հոգեկան և մարմնական նուիրումին: Յիսուս, այսօր, խաչակիրներո՛ւ պէտք ունի, ո՛չ սուրով և ոչ ալ դրամական խոստումներ ընող խաչակիրներու:

Քրիստոսի ներկայ մարտահրաւէրը բեզի և ինծի, մեր ինքնութիւնը նոյնացնել և նոյնանալ է խաչեա՛լ Յիսուսի, հալածեա՛լ Յիսուսի:

Այն Յիսուսին որ մոռցուած էր Պիղատոսի դատարանին մէջ, և ուրացուած ու լքուած Գողգոթայի սարին վրայ Իր հաւատարիմ կարծըւածներէն: Այսպիսի Ազատարա՛ր Յիսուսի մը և Մարդեղացեալ Աստուած որդիի մը ծանր խաչը յանձն առաւ Կիւրենացի Սիմոն:

Այսօր ան կ՛երեւնայ 20 դարու հաւատացեալներու հոգեկան ոլորտին մէջ, որպէս այն լուսեղէն գիսաւորը որ օգնութեան հասաւ Յիսուս Քրիստոսի տագնապալի՛ կացութեան: Այս խաչակիր Կիւրենացին որ ետեւէն կ՛երթար Յիսուսի, Յիսուս պիտի կանգնեցնէ զինք Իր աջ կողմը Աստուծոյ Թագաւորութեան մէջ: Ան պիտի պարգեւատրուի ո՛չ թէ որպէս հպանցիկ անցորդ ու անյիշատակ խաչակիր մը, այլ՝ յաւերժ մասնակի՛ցը Յիսուսի Փրկագործութեան: Լսե՛նք յետագայ խօսքերը այս համեստ, արտի մէջ աշխատող անուս հողագործին թէ ի՞նչ կը պատուիրէ մեզի:

Ան կ՛ըսէ, բեզի և ինծի.

1. Կրէ՛ Յիսուսի խաչը, ամօթ մի՛ նկատէր Յիսուսի ետեւէ՛ն երթալը:
2. Մի՛ փոխանակէր Գողգոթան Պայծառակերպութեան լեռան հետ:
3. Ընդունէ՛ բեզի վիճակուած Աստուծոյ պարտականութիւնը:
4. Հոգ չէ որ նուաստացուցիչ նկատուի այդ պահուն:
5. Մի վախնար ներկայ 20-րդ դարու բաղաբավարութիւն կարծուած կեղծաւորութենէն:

Ունկնդրենք աղաչանքը նահատակ Պօղոս Առաբեալին: Ակա՛նջ տանք այս անձնանուէր, ծառայասէր ու հաւատարիմ առաբեալին, թէ ի՛նչ կ՛ըսէ.

«Քա՛ւ լիցի որ ես պարծենալու ուրիշ բան ունենամ,
բան մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսի խաչը միայն, որով
աշխարհ խաչը ելած է ինծի համար, ես ալ աշխարհի»:
--Գաղ. Ջ. 14:

Օգոստոս 26, 1987
Թորոնթօ

ՄԱՐԴԵՂԱՑԵԱԼ ՈՐԴԻՆ

Հակառակորդներ ու նախանձորդներ բազմաթիւ հարցումներ ուղղած էին Յիսուս Քրիստոսի՝ Զայն խօսքով թակարդելու և ժողովուրդին առջեւ նուաստացնելու համար: Յիսուս, գիտնալով թէ մարդ մեղքի պարաններով կաշկանդուած ստուեր մըն է միայն, Ինքն ալ Իր կարգին կ՛ուղղէ հարցում մը թէ՛ Զինք սիրողներուն և թէ Զինք անարգող ընդդիմադիրներուն, խօսքը ակնարկելով Յովհաննէս Մկրտիչի առաբելութեան, Ան կ՛ըսէ.

«Ի՞նչ տեսնելու ելաք, մարգարէ՞. այո՛, կ՛ըսեմ ձեզի,
աւելի՛ քան մարգարէ»:

Այսպիսի սուրբ և հոգեհմայ տօնական օրերուն նոյն հարցումը կ՛ուղղուի նաեւ մեզի՝ իւրաքանչիւրիս.

«Ի՞նչ տեսնել կ՛ուզենք Ծնունդի օրը--մսուրի մը մէջ պառկած թոյլ Մանո՞ւկ մը, թէ այդ Մանուկին մէջ Մարդեղացեալ Աստուածայայտնութիւնը:»

Կարգ մը մտացածին գեղանկարիչներու ծծկեր երախա՞յ մը՝ մօր գիրկը նստած, թէ երկնառաք Միածինը որ կարեկցութեամբ կը բուժէ կոյրերն ու կաղերը, կը կերակրէ անօթիներն ու նուաղեալները, և թողութիւն կը շնորհէ զղջացող մեղաւորներուն:

Նորածին և անզօր Մանկի՞կ մը կ՛ուզենք տեսնել մսուրի մը մէջ որ շրջապատուած է անբան անասուններով, թէ Պայծառակերպեալ Յիսուս Քրիստոս՝ Որուն դէմքը նման էր բոցափայլ արեգակի և Անոր զգեստները լուսեղէն ու ճառագայթարձակ. Զինք շրջապատողները անբան անասունները չէին, այլ՝ մարդկային յոյզերը ալեկոծող Օրէնսդիր Մովսէս և կրօնամոլ Եղիա մարգարէն:

Վերոյիշեալ հեղինակաւոր և իշխանական վկաներու ներկայութեան՝ աստուածային Զայնը արձագանգեց լեռնէ լեռ, ու կը շարունակէ զանգել սրտէ սիրտ՝ յայտնանշելով թէ ո՞վ է հարազատ Թարգմանը Արարիչ Աստուծոյ: Դրոշմելով Մարմնացեալ Աստուածայայտնութիւնը մարդկութեան հասողութեան այս բանի մը իմաստաւորող բառերով.

«Ատիկա՛ է Իմ սիրելի Որդիս,...Անո՛ր մտիկ ըրէք»:

Մտի՛կ ընելու ենք ոչ թէ մօր մը գիրկը նստած ծծկեր Մանկիկի մը, հնազանդի՛լ և հետեւիլ ոչ թէ մսուրի մէջ պառկած անզօր Երախայի մը, այլ՝ այդ հրաշազօր Մարդեղացեալին մէ՛ջ տեսնե՛լ գեղահրաշ Աստուածայայտնութիւնը:

Արեւելքի մոգերը երկրպագեցին Մանկիկ Յիսուսը ու նուիրեցին իրենց գանձերը ո՛չ թէ անզօր Երեխայի մը, այլ՝ այդ Մանկիկին մէջ մարմնացեա՛լ Աստուած Որդիին.

«Վասնզի Անոր աստղը տեսանք արեւելքի մէջ», ըսին մոգերը:

Մեր տեսանելիութեան մէջ ինչպէ՞ս կը պատկերանայ Յիսուս Քրիստոս: Մեր հասկացողութեան ինչպէ՞ս կը ներկայանայ ու կը

նկարագրուի Լերան Քարոզիչը որ վերիվայր շրջեց մարդկային ըմբըռնումի արժէքները: Ներհայեցողութեան և ինքնամփոփման պահերուն զՈ՞վ կը տեսնենք աստեղացոյց մսուրի Քնացողին մէջ: Յաւիտենական Մանկի՞կ մը որ մենք կ՛ուզենք կառավարել որուն անունը պիտի շահագործենք, ուղղարկելով հարիւր հազարաւոր մոլեգին խաչակիրներ, որոնք պիտի գործադրեն ոճիր յանուն Յիսուսի որ ըսած էր.

«Սիրեցէ՛ք ձեր թշնամիները»:

Միջնադարեան եկեղեցին ինչպէ՞ս չկրցաւ տեսնել կարեկից Քրիստոսը և Զայն փոխարինեց խստաբարոյ հաւատաքննիչներով՝ որոնց զոհ գացին անհամար անմեղներ ու տաղանդներ, որոնք կրնային ըլլալ ճարտարապետները Միջին Դարու քաղաքակրթական զարթօնքին:

Ի՞նչ կը տեսնեն, արդեօք, մերօրեայ հաւատացեալի զգեստաւորում ունեցողները, Սբ. Ծնունդի և Աստուածայայտնութեան տօնական օրերուն: Ի՞նչ կը յիշեցնէ Սբ. Ծնունդը Հայ հասարակութեան:

Պարահանդէսնե՞ր, կերուխումի խնճոյքնե՞ր և անառակութիւննե՞ր, այնպէս ինչպէս հեթանոս տօներն էին, թէ Աստուածայայտնութիւն, ուր Երկնաւորը կը հասնի երկրաւորին. ուր Կենարար Հացը կը բաշխուի հազարաւորներուն. ուր կոյրերն ու կաղերը կը բժշկուին ստեղծագործ ու հրաշազօր Հպումէ. ու մեռելներ յարութիւն կ՛առնեն յաւերժական Կեանքի Ներկայացուցիչեն: Ուր Մովսիսական անզիջող Օրէնքը փոխակերպուելով կը ստանայ «Ճշմարտութիւնը, Ողորմութիւնը և Ընորհը» մարմնացեալ Յիսուս Քրիստոսի տեսանելի ու շօշափելի Ներկայութենէն: Ուր մեղքը փոխանակ բաւուելու զոհի մը արիւնով՝ կը ներուի ու կը ջնջուի աստուածային սիրոյ ողորմութեամբ:

Աստուած՝ վերջապէս կը յայտնուի Գողգոթայի սարին վրայ Յիսուս Քրիստոսով--ու ոչ Սինայի, որպէս Դատաւոր՝ այլ իբր Կարեկից ու Բարեգութ, Փրկիչ, և ներումի վկայագիրը կը կնքէ Իր իսկ Արիւնով ու խօսքով ու կ՛ըսէ.

«Հայ՛ր, ներէ՛ անոնց, որովհետեւ
չեն գիտեր թէ ինչ կ՛ընեն»:

Արեւելքի Մոգերու Աստղը Քսաներորդ Դարու հաւատացեալներուն մատնացոյց կ՛ընէ այն իրականութիւնը, որ մենք՝ հետեւողներս Յիսուս Քրիստոսի, հաղորդակից և ընկերակից ըլլալու ենք նաեւ Անոր մարմնաւորումի խորհրդալից տրամին: Ոչ թէ չարաշահելու ենք Իր Սբ. Անունը, այլ զոհաբերուելո՛ւ ենք Ի՛ր հետ:

Վերջապէս, համոզուելու և համոզելու ենք մեր հաւատակիցները թէ մարմնաւոր ու սահմանաւոր աչքով չէ, այլ հոգւոյն գաղտնաթափանց աչքով՝ հաւատո՛վ միայն կրնանք իրատես ըլլալ Ճշմարտութեան էութեան և իսկութեան:

Գրուած,
Յունուար 13, 1989
Թորոնթօ

ՂԱԶԱՐՈՍԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Յով.ԺԱ. 1-45

Ցաւիլը բնական է, վշտակցիլը արդար, սգալը ինքնաբուխ ապրում է, բայց հարկ է անոնցմէ անկախ նայիլ և անդին անցնիլ աղօթքի։

Արեւելքի մէջ ուրախութիւնն ու վիշտը անբաժան կ՛ընթանան, լոյսի և ստուերի շեշտումով։ Կարիքն ու վիշտը կը ստիպեն մեզ աղօթել առ Աստուած։

Գողգոթան՝ վիշտին սրբութիւնը և հաւատքին զօրութիւնը խորհրդաւորողը եղած է։

1. Յիսուս Քրիստոս վշտակից եղաւ մարդ արարածին ո՛չ միայն Գողգոթայի սարին վրայ, այլ նայեւ Ղազարոսի գերեզմանին առջեւն ալ։

ա. Հաւատացեալ Մարիամ և Մարթա քոյրերուն եթէ հարցնեն, թէ իրենց ամենավշտալի վայրը ուր է, անոնք պիտի պատասխանեն, իրենց եղբոր գերեզմանը։

բ. Եթէ հարցնենք թէ ո՞ւր է իրենց ուրախութեան ու երջանկութեան վայրը, կրկին պիտի պատասխանեն՝ Ղազարոսի գերեզմանը։

2. Ինչպէ՞ս կարելի է որ նոյն գերեզմանը դառնայ թէ՛ խոր վիշտի ու թէ՛ երկնային ուրախութեան վայր։ Պատճա՞ռը։

ա. Ղազարոսի գերեզմանը դարձաւ վիշտի ու տառապանքի վայր երբ Յիսուս Քրիստոս՝ Յարութիւնն ու Կեանքը բացակայ էր։

բ. Նոյն մահուան գերեզմանը դարձաւ ուրախութեան ու երջանկութեան հանդիսարան, որովհետեւ Յիսուս Քրիստոս ներկայ եղաւ։

3. Էմմաուսի ճանապարհին երբ Նազովրեցի Մարգարէին երկու աշակերտները, յուսահատօրէն ու բարոյալքուած կը քալէին, չի կրցան ճանչնալ իրե՛ն Տէրը, ու զայն դասեցին իբրեւ օտարական մը։

ա. Վիշտն ու տառապանքը զիրենք հոգեպէս կուրցուցած էր, կը տեսնէին սակայն չէին ճանչնար։ Կը լսէին սակայն չէին իմանար։

բ. Մարդկային տեսանկիւնէն, գերեզմանը վախճանն է կեանքին. մահուան հանդէպ սահմանափակ են նոյնիսկ դիւցազուններու հնարաւորութիւնները։

գ. Դարեր շարունակ մահն էր յաղթական, ու կ՛ըսէր.
«Ո՜վ մարդ, ո՞ւր է քու կեանքդ, ես եմ քու վախճանդ»։

դ. Մահէն հեռուն, հաւատացեալի մը համար հոգեւոր հայրենիք է, իսկ անհաւատի մը համար անբարբառ անծանօթ մը և գաղտնի մըղձաւանջ։

ե. Քրիստոս, Էմմաուսի ճամբորդներուն մահուան խաւարը կը փոխակերպէ յաւիտենական կեանքի, մահամերձներուն արիութիւն կը շնորհէ, յուսահատներուն յոյս կը ներշնչէ և ծնշուածներուն՝ խիզա-

խոթիւն կը պարգեւէ:

4. Հեթանոսաց առաբեալ Պօղոս կ՛ըսէ Թեսաղոնիկեցւոց Եկեղեցիին.

«Եթէ կը հաւատանք թէ Յիսուս մեռաւ և յարութիւն առաւ՝ նոյնպէս ալ կը հաւատանք՝ թէ Աստուած, Յիսուսի ճեռովը և անոր հետ վերստին կեանքի պիտի բերէ անոնք՝ որ անոր հաւատացին և մեռան:»--Դ. 13, 16:

ա. Յարութեան գաղափարին և իրողութեան մեծագոյն և հզօրաշեշտ ախոյեանը հանդիսացաւ Պօղոս առաբեալ:

«Ճանչնալ Քրիստոսը, անոր յարութեան զօրութիւնը, և անոր չարչարանքներուն մասնակից դառնալ»--Փիլիպ.Գ.10:

5. Քրիստոսի Յարութիւնը բանալին է Քրիստոնէութեան հասկացողութեան և Եկեղեցւոյ իսկ գոյութեան:

ա. Հաւատալը՝ հաւատաբն է Անհաւատալիին, ջերմօրէն ու խանդավառօրէն:

բ.«Հոն՝ուր կախաղաններն են ճոճւում, ազատութիւննէ ման գալիս: Հոր՝ ուր մեռելներն են ննջում, Յարութիւնն է մօտալուտ»--Փարամազ:

գ.«Յարութիւնը կը մնայ գագաթնակէտային իմաստով ամենէն փառապանծ և ներշնչող տօնը, փառապսակը Քրիստոսի կեանքին և կտակին»

դ. Յարութեան այգալոյսին՝ անցեալն ու ապագան կը գրկախառնուին խաւարը կը փախչի, մէգը կը մեկնի, մառախուղը կը հեռանայ, ղջամուղջը կը սպառի:

«Մեր մեռելները բոլոր
Միահամուռ ոստումով
Պիտի կանգնին գերեզմանին մէջ իրենց
Ու անհամբեր հեռո՜ւն ակնապիշ
Պիտի սպասեն վարդահեղեղ գալուստին
Արշալոյսի մ՛Արշալոյսի մը՝ որուն
(Հաւատացէ՛ք ինձ Մայրեր)
Ես ոտնաձայնը կ՛առնեմ...» --Դ. Վարուժան

Ապրիլ 20, 1995
Թորոնթօ
Քարոզուած Յունուար 27,
2002 Թորոնթօ